

I. V. Alyeksyeenko

THE TYPOLOGY OF THE LESSONS ON A FOREIGN LANGUAGE IN THE HIGH SCHOOL AND THEIR REALIZATION IN THE TEXTBOOKS CONTENT

The article deals with the problem of foreign language lessons typology. The didactic and language lessons classifications are analyzed. Foreign language lessons typology in high school is grounded under the modern paradigm of foreign language education: cultural, competence, communicative, active, student-centered, profile-based and level approaches. There are five types: 1) lesson of foreign language communicative skills formation; 2) lesson of foreign language communicative skills development; 3) lesson of foreign language communicative skills practical use; 4) combined lesson; 5) nontraditional lessons. There are such lesson classes: complex lesson, integrated lesson, interactive lesson, innovative lesson, student-centered lesson, competence-oriented lesson, profile-oriented lesson, problem-research lesson, communicative lesson. The analysis of foreign language lessons typology realization in the modern foreign language textbooks content for high schools is given.

Keywords: didactic, linguo and methodological lesson classifications, foreign language lesson types and classes, standard and nontraditional lessons.

УДК 37.091.33. (075.8)

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ І ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИКИ

*П. С. Атаманчук, д. пед. н., проф.,
акад. АН ВО України, Заслужений
працівник освіти України*

Стаття присвячена постановці та розв'язанню проблеми ефективної реалізації змістової, організаційної та управлінської функцій підручника з методики і техніки навчального фізичного експерименту як дієвого носія освітнього стандарту та засобу формування професійних якостей майбутнього учителя фізики. Автори підручника вперше у вітчизняній і світовій практиці обґрунтували та впровадили технологію бінарних цільових орієнтацій (фізика, методика фізики). Окреслений підхід, синтезуючи у собі технологію управлінських впливів на процедуру, виступає передумовою дієвості навчання (формування компетентнісно-світоглядних якостей майбутнього учителя).

Ключові слова: *інноваційні технології, особистісно орієнтоване навчання, ступенева освіта, освітній прогноз, еталонні вимірники якості знань, об'єктивний контроль, управління, результативність, компетентність, світогляд.*

Постановка проблеми. При розробці прогнозу (моделі) або стандарту фізичної освіти набувають неабиякого сенсу такі проблеми:

- наукової картини світу – як такої, що створюється уже не «ззовні», а «зсередини», коли сам дослідник стає невід'ємною частиною створюваної ним картини, коли «... в поняття «природа» включається всебічний зв'язок всіх матеріальних, енергетичних і інформаційних феноменів, включаючи суб'єктно-об'єктні відношення» [2, 111];

- методологічності фізичного знання – як такої якості, що полягає в поєднанні змісту і методів навчання з задачею передачі і формування способу мислення школяра [8];

- прикладного змісту фізики, який забезпечуватиме системний розгляд застосувань фізичних явищ і закономірностей у практичній діяльності людей [8].

Розв'язання проблеми. Безперечно, що з переходом на нову освітню модель відбувається зміна підручників. Однак, ця зміна «...ніколи не повинна і не може бути радикальною за складом основних знань, оскільки наступний розвиток науки не відкидає попередні теорії, а спирається на них, вбирає їх у себе» [7; 8]. Отже, можна допустити, що кожен підручник нового покоління за складом основних знань відповідає потребі охоплення змістових ліній стандарту. Тобто реалізація змістової функції підручника здійснюється через методологічність фізичного знання, а також внаслідок цілеспрямованого привнесення прикладного характеру фізичного знання (нанотехнології, винахідництво, агротехнічні знахідки, екстрасенсорика тощо).

Що ж до методологічності як усвідомленого відношення до засобів і передумов діяльності, то, з нашого погляду [1], вона має забезпечуватись таким поданням змісту підручника (підручник у поєднанні з технологіями активного навчання має сприяти формуванню готовності до самоосвіти), яке б відображало своєю логічною побудовою повний цикл процесу пізнання: спостереження ® осмислення проблеми ® висунення гіпотез (припущень) ® теоретичне обґрунтування наслідків ® експериментальна перевірка висновків.

Саме тому підручник, у найкращому розумінні слова, є своєрідним «опредмеченим» відображенням тієї освітньої моделі, а дещо вужче – освітнього стандарту, які обслуговують процес навчання на конкретному етапі соціального розвитку.

Тільки об'єктивний контроль результатів навчання та управління якістю цього процесу й процесом формування компетентностей (предметних та

професійних) здатні забезпечити прогнозованість у фаховому становленні майбутнього вчителя фізики. Трактуючи якість як системну методологічну категорію, що відображає ступінь відповідності результату поставленій меті, легко окреслити траєкторію розв'язання вказаної проблеми. Відомо [1–4], що в процесі формування професійних якостей фахівця підручник є надійним засобом трансляції змісту та ідеології конкретного освітнього стандарту. З цього виходили автори проекту підручників (І. Атаманчук П. С., Ляшенко О. І., Мендерецький В. В., Ніколаєв О. М. Методика і техніка навчального фізичного експерименту в основній школі: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ, 2010, – 292 с.; 2. Атаманчук П. С., Ляшенко О. І., Мендерецький В. В., Ніколаєв О. М. Методика і техніка навчального фізичного експерименту в старшій школі: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ, 2011. – 420 с.), основним призначенням яких є забезпечення умов формування професійних якостей майбутнього учителя фізики, вперше у вітчизняній і світовій практиці обґрунтували та впровадили технологію бінарних цільових орієнтацій (фізика, методика фізики). Окреслений підхід [1–5], синтезуючи у собі технологію управлінських впливів на процедуру, виступає передумовою дієвості навчання (формування компетентісно-світоглядних якостей майбутнього учителя).

Окреслимо основні новації щодо організаційних, змістових та процесуальних особливостей побудови навчального матеріалу презентованих підручників:

Причинно-наслідкові зумовленості. Становлення майбутнього вчителя проходить через поєднання у собі двох взаємопов'язаних процесів: організацію діяльності студента та контроль цієї діяльності.

Цілком логічно, що інформація для свого відображення потребує використання різних знакових систем (мов) – від гранично точної абстрактної до конкретно-образних художніх мов. І зрозуміло також, що складнокомпонентність інформації зумовлює до нетотожних видів педагогічного оцінювання успішності засвоєння її складових і сформованості відповідних особистих якостей – від суто кількісних до суто якісних оцінок.

Прогнозованість. Відомо, що педагогічна практика має прогнозувати сформованість особистих компетентностей. Тобто освітній прогноз реалізує механізм: глобальна мета освіти, стандарт (план) освіти, управління.

Цілеспрямовано коригувати, регулювати, управляти професійними якостями майбутнього фахівця можливо лише за умови узгодження і одночасної стандартизації як змісту, так і освітнього середовища стосовно конкретної освітньої галузі [1–6]. Важливо, щоб перехід на європейські стандарти спонукав вітчизняну освіту нарощувати свій потенціал щодо забезпечення якісної професійної підготовки фахівців та збагачував уже наявні пріоритети (рис. 1).

Наукова школа: **Теоретико-технологічні аспекти об'єктивізації контролю навчальної діяльності**

- ❑ **Рік заснування:** 1993
- ❑ **Керівник наукової школи:** Атаманчук Петро Сергійович, доктор педагогічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України
- ❑ **Основні напрямки наукової діяльності наукової школи:**
 - ❑ прогнозування освіти з дисциплін природознавчо-математичних та технологічних освітніх галузей в умовах особистісно-орієнтованого навчання та ступеневої освіти;
 - ❑ проектування освітніх середовищ для різних освітніх галузей;
 - ❑ еталонні вимірники якості знань та об'єктивізація контролю навчально-пізнавальної діяльності;
 - ❑ управління навчально-пізнавальною діяльністю на основі цілеорієнтування навчального процесу;
 - ❑ розробка цільових освітньо-професійних програм та освітніх стандартів;
 - ❑ управління процесом формування професійних якостей майбутніх учителів і ін.

Рис. 1. Пріоритетні напрямки наукової діяльності

Головним результатом наших досліджень було теоретичне обґрунтування та технологічна інтерпретація концепції цілеспрямованого управління якістю підготовки майбутніх фахівців, з акцентом на особистісно орієнтоване навчання та ступеневу освіту. Узагальнені результати наукових досліджень членів кафедри методики навчання фізики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка частково відображені в ряді публікацій [1 – 5].

Крім того, результати дослідження пройшли широку апробацію внаслідок проведення та участі у міжнародних, всеукраїнських, регіональних і міжвузівських науково-методичних конференціях та впроваджені в навчальний процес середніх та вищих навчальних закладів України, Росії, Молдови.

І все ж таки необхідно визнати, що сьогодні ще «..мало уваги приділяється аналізу можливого впливу ультранових наукових досягнень і технологічних винаходів на плин світових соціальних процесів, освіту й науку, врешті-решт на основи побудови антропосфери та щоденне буття людини» [2]. За таких умов даремними стануть сподівання на розбудову суспільства знань (суспільства, в якому навчання відбувається упродовж усього життя), оскільки ті, хто навчатиме, приречені будуть на «відставання» від потреб часу за рівнями і змістовою, і фаховою обізнаності. На жаль, започаткований

перехід на стандарти середньої і вищої освіти цілком не розв'язує вказаного протиріччя і навіть його підсилює внаслідок наявної змістової та ідейно-методологічної неузгодженості цих стандартів. Дослідження аналогічного характеру ні в Україні, ні на світовому рівні не виконувались.

Основою формування професійних якостей майбутнього фахівця є його залучення до активної навчально-пізнавальної діяльності, причому такої, щоб «теоретик» більше практикував, а «емпірик» більше теоретизував [1; 2]; дієвий рівень обізнаності фахівця формується тільки через належне навіювання відношень до об'єкта пізнання; принцип динамічного балансу раціонально-логічного і почуттєво-емоційного у сприйнятті і засвоєнні (рис. 2), покладений в основу навчання, сприяє формуванню у студентів належних професійних якостей та власного педагогічного кредо [1 – 5; 7 – 11].

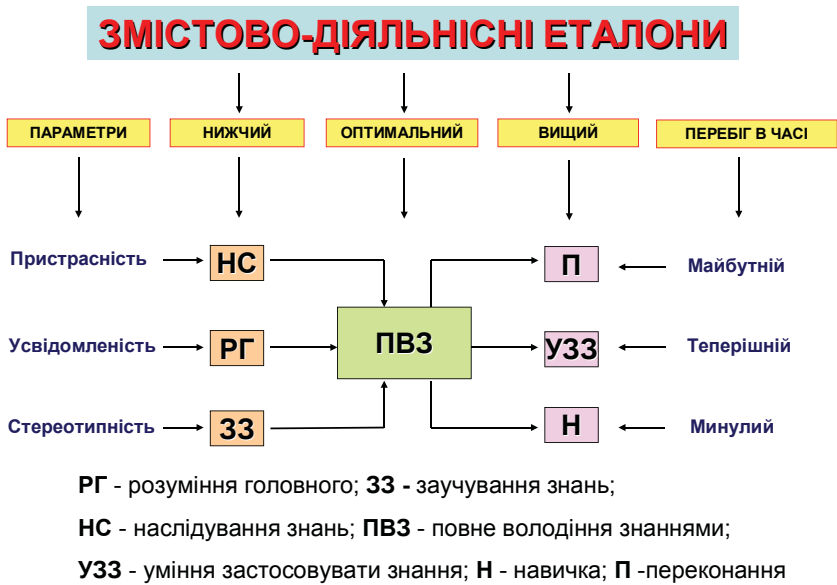

Рис 2. Інтегральні вимірники якості знань

На даний час нами обгрунтовані та доведені такі факти:
 побудови освітнього прогнозу та розробки структурно-логічної схеми змісту моделі освіти;

створення схеми-матриці цільової навчальної програми та використання її як засобу цілеорієнтацій відповідної освітньої моделі навчання (рис. 3);

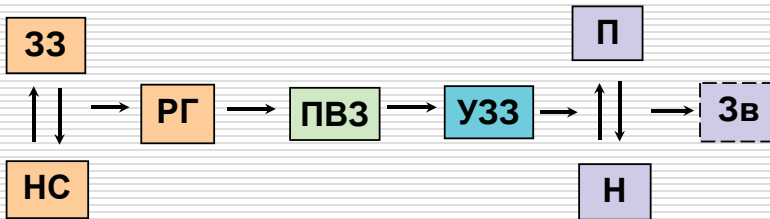
Схема-матриця цільової навчальної програми

Назва розділу, кількість годин, список основних пізнавальних задач	Об'єктивно-предметні умови досягнення мети			Рівень засвоєння навчального матеріалу		
	Педагогічна технологія; метод, база, навчання	Навчально-матеріальна база, навчально-методичний комплекс	Вид інтелектуальної активності; тип завдань	У ході заняття	У процесі вивчення розділу (теми)	По завершенню вивчення навчального предмета

Рис.3. Механізм цілеорієнтації навчального процесу

результативності системи управління навчально-пізнавальною діяльністю, що обслуговується різними галузями знань (психологія, педагогіка, нейрофізіологія, кібернетика, філософія тощо), яка виявляється у поступовому переведенні цього процесу в режим саморегульованого протікання (рис. 4);

Вірогідна схема саморегульованого процесу навчання

- Штриховим контуром щодо еталону “Звичка” вказуємо на те, що у традиційному навчанні формування вчинкових звичок ще не завжди узгоджено з мірою домагань учня (студента), а тому може й не відбуватись

Рис.4. Забезпечення гарантованої результативності в навчанні

значущості освітнього (навчального) середовища у навчанні за дидактичною схемою, що орієнтує на фіксований результат-еталон, яка зумов-

люється адресною інформаційно-технологічною та матеріально-технічною підтримкою навчально-пізнавальної діяльності тощо.

У відповідності з нормативними посиланнями (Закон України «Про вищу освіту»; ДК 003-95 Державний класифікатор професій; ДК 009-96 Державний класифікатор економічної діяльності; Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні тощо) встановлюються галузеві кваліфікаційні вимоги виробничої та соціальної діяльності випускника вищого навчального закладу зі спеціальностей 6.010103 і 7.010103 «Педагогіка та методика середньої освіти. Фізика». Державні вимоги до освітньо-кваліфікаційного рівня підготовки майбутнього вчителя фізики визначають професійні орієнтири в навчанні студентів (знання, цінності, проекти, діалогізми, творчість, компетентність), визначальним серед яких є формування методології здобування професійних знань [7–9].

Отже, якщо навчання здійснювати на основі цільової освітньо-професійної програми, побудованої за бінарним принципом: досягнення еталонних рівнів змістової (з конкретного навчального предмета) і професійної (методичної) обізнаності, – то це спричинює до формування таких фахових якостей майбутнього учителя, які вдовольняють потребу розбудови суспільства знань.

Висновки. Кожен підручник, будучи основним носієм освітнього стандарту, з одного боку, з іншого, – за умови дієвої реалізації у ньому змістової, організаційної та управлінської функцій, – набуває ознак ефективного засобу формування компетентнісних якостей особистості та її готовності до самоосвіти.

Література

1. Атаманчук П. С. Інноваційні технології управління навчанням фізики: Монографія. – Кам'янець-Подільський: К-ПДПУ, 1999. – 174 с.
2. Атаманчук П. С., Самойленко П. И. Дидактика фізики (основные аспекты): Монографія. – Московский государственный университет технологий и управления, РИО, 2006. – 254 с.
3. Атаманчук П. С. Підручник як основний носій освітнього стандарту // Збірник наукових статей за матеріалами XVI міжнародної науково-практичної конференції (Ужгород – Гирляни; 6 – 9 травня 2008 р.). Ужгород: Ліра, 2008. – 304 с. – С. 36 – 41.
4. Атаманчук П. С., Ляшенко О. І., Мендерецький В. В., Ніколаєв О. М. Методика і техніка навчального фізичного експерименту в основній школі: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ, 2010. – 292 с.
5. Атаманчук П. С., Ляшенко О. І., Мендерецький В. В., Ніколаєв О. М. Методика і техніка навчального фізичного експерименту в старшій школі: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ, 2010. – 392 с.

6. Бугаев А. И. Методика преподавания физики в средней школе: Теорет. основы: Учебное пособие для студентов педагогических институтов по физ.-мат. спец. – М.: Просвещение, 1981. – 288 с., ил.

7. Бугайов О.І. Стандарт шкільної фізичної освіти та способи його розробки // Стандарт фізичної освіти в середній школі України: Матеріали науково-методичної конференції / Упорядники: В. Ф. Савченко і ін.. – Чернігів, 1996. – С. 12-14.

8. Державний стандарт базової і повної середньої освіти // газета «Освіта України», спецвипуск. – 2004. – №5.

9. Національна рамка кваліфікацій // Освіта. – 2012. – №1 – 2 (5488 – 5489). – С. 11 – 13.

10. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе. – М.: Знание, 1989. – 80 с.

11. Филатов О. К., Чернилевский Д. В. Педагогика высшей школы : учебник для вузов. – М.: Машиностроение, 2005. – 702 с.

References

1. Atamanchuk P.S. Innovacijni tehnolohiji upravlinnya navchannjam fizyky: Monohrafiya. – Kam'yanec»-Podil»s»kyj: K–P DPU, 1999. – 174 s.

2. Atamanchuk P.S., Samoijlenko P.Y. Dydaktyka fizyky (osnovnye aspekty): Monohrafiya. – Moskovskij hosudarstvennyj unyversytet tehnolohij y upravlenyya, RYO, 2006. – 254 s.

3. Atamanchuk P.S. Pidruchnyk yak osnovnyj nosij osvitrnoho standartu // Zbirnyk naukovyx statej za materialamy XVI Mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferenciyi (Uzhhorod – Hyrlyany; 6–9 travnya 2008 r.). Uzhhorod: Lira, 2008. – 304 s. – S. 36 – 41.

4. Atamanchuk P.S., Lyashenko O.I., Menderec»kyj V.V., Nikolayev O.M. Metodyka i tehnika navchalnoho fizychnoho eksperymentu v osnovnij shkoli: Pidruchnyk dlya studentiv vyshhyx navchalnyx zakladiv.. – Kam'yanec»-Podil»s»kyj: K-PNU, 2010, – 292 s.

5. Atamanchuk P.S., Lyashenko O.I., Menderec»kyj V.V., Nikolayev O.M. Metodyka i tehnika navchalnoho fizychnoho eksperymentu v starshij shkoli: Pidruchnyk dlya studentiv vyshhyx navchalnyx zakladiv.. – Kam'yanec»-Podil»s»kyj: K-PNU, 2010, – 392 s.

6. Buhaev A. Y. Metodyka prepodavannya fizyky v srednej shkole: Teoret. osnovy: Uchebnoe posobyе dlya studentov pedahohycheskyx ynstytutov po fiz.-mat. spec. – М.: Prosveshhenye, 1981. – 288 s., yl.

7. Buhajov O.I. Standart shkilnoyi fizychnoyi osvity ta sposoby joho rozrobky // Standart fizychnoyi osvity v serednij shkoli Ukrayiny: Materialy naukovometodychnoyi konferenciyi / Uporyadnyky: V.F. Savchenko i in.. – Chernihiv, 1996. – S. 12-14.

8. Derzhavnyj standart bazovoyi i povnoyi serednoyi osvity // hazeta «Osvita Ukrayiny»,specvypusk. – 2004.- №5.

9. Nacional»na ramka kvalifikacij // Osvita. – 2012. – №1 – 2 (5488 – 5489). – S. 11 – 13.

10. Klaryn M. V. Pedagogicheskaya tehnologiya v uchebnoy processe. - M.: Znanye, 1989. - 80 s.

11. Fylatov O. K., Chernylevskiy D. V Pedagogika vysshey shkoly: Uchebnyk dlya vuzov. - M.: Mashynostroenye, 2005. - 702 s.

П. С. Атаманчук

ФОРМИРОВАНИЕ ПРЕДМЕТНЫХ И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ФИЗИКИ

В статье предложены способы решения проблемы эффективной реализации содержательной, организационной и управленческой функций учебника по методике и технике учебного физического эксперимента как действенного носителя образовательного стандарта и средства формирования профессиональных качеств будущего учителя физики. Авторы учебника впервые в отечественной и мировой практике обосновали и внедрили технологию бинарных целевых ориентаций (физика, методика физики). Предложенный подход, синтезируя в себе технологию управленческих воздействий на процедуру, выступает предпосылкой действенности обучения (формирование компетентно-мировоззренческих качеств будущего учителя).

***Ключевые слова:** инновационные технологии, личностно ориентированное обучение, ступенчатое образование, образовательный прогноз, эталонные измерители знаний, объективный контроль, управление, результативность, компетентность, мировоззрение.*

P. S. Atamanchuk

THE FORMATION OF THE SUBJECT AND THE PROFESSIONAL COMPETENCES OF A FUTURE TEACHER OF PHYSICS

The article is devoted to the formulation and solution of the problem of effective implementation of semantic, organizational and managerial functions textbook on methods and techniques of training physical experiment as an effective carrier of educational standards and a means of professional skills of future physics teachers.

With the transition to the new educational model changes the books. Each tutorial new generation of the composition of basic knowledge is needed to answer substantive scope of the standard lines. This is achieved by presenting the content in this tutorial that would reflect its logical construction complete cycle of learning process: monitoring comprehension problems hypotheses theoretical justification effects of experimental tailed test findings.

Tutorial at best sense of the word must be a kind of reflection of the educational model, and a little narrower - educational standards that serve the learning process at a particular stage of social development. In the process of professional merit textbook serves reliable means of broadcast content and ideology specific educational standards.

The project tutorials presented a group of authors Kamenetz-Podolsk National University Ivan Ogienko, the main purpose of which is to ensure the conditions of formation of professional skills of future teachers of physics. Group of authors the first time in domestic and international practice justified and implemented technology binary target orientations (physics, methods of physics). The outlined approach, synthesizing in itself influences on technology management procedure is a prerequisite for the effectiveness of training (formation of a competency-philosophical qualities of future teacher).

Keywords: *innovative technologies, studies, sedate education, educational prognosis, standard measuring devices of quality of knowledges, objective control, management, effectiveness, competence, world view, are personality oriented.*

УДК 371.32.91(07)

ПІДРУЧНИК ЯК ЗАСІБ КЕРУВАННЯ САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ СТАРШОКЛАСНИКІВ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

*Н. П. Басай, Інститут педагогіки
НАПН України, науковий співробітник лабораторії навчання іноземних мов
e-mail: labredko@ukr.net*

У статті розглядається проблема організації самостійної роботи з іноземної мови учнів старшої школи. Висвітлюється питання керування самостійною роботою старшокласників засобами підручника.

Ключові слова: *старша школа, самостійна робота, іноземна мова, засіб навчання, підручник.*

Постановка проблеми. Основним завданням сучасної школи є формування інтелектуально й соціально компетентної особистості, здатної самостійно творчо мислити і діяти, застосовувати набуті знання в нестандартних ситуаціях та готової до навчання протягом усього життя.

Проблема самостійної роботи учнів старшої школи є однією з найбільш актуальних. Успішне її вирішення вимагає особливої уваги, оскільки, як засвідчує шкільна практика, в повсякденній діяльності вчителя найбільше труднощів трапляється саме в організації та проведенні самостійної роботи учнів. У дослідженнях Б. П. Єсипова [5], П. І. Підкасистого [7] та інших